

2 juni 1961

U 6766/61 - C 46 - P1/PS9.

FA 10060/17

Land: Algerije/Frankrijk.
Onderwerp: Vertrouwelijk gesprek met BOUMENDJEL te Evian.

ZEER GEHEIM

Referenties:

Datum van waarneming: Eind mei 1961.

Bron: Betrouwbaar.

Opmerkingen:

Verzonden aan: de Minister van Buitenlandse Zaken.

Aan Zijne Excellentie Prof. Dr. J.E. de QUAY
Minister-President

Plein 1813 no. 4

's-GRAVENHAGE.

Frankrijk/Algerijs

VERTROUWELIJK GESPREK MET BOUMENDJEL, TE EVIAN GEVOERD

De atmosfeer in Evian en Genève kan het best vergeleken worden met die op een sportterrein aan de vooravond van een belangrijke match. Er is spanning, nervositeit, angst voor déconcentratie, maar dat sluit respect voor de tegenstander niet uit.

Het is duidelijk, dat de Algerijnen het meest gespannen zijn. Ook dit zou men in een vergelijking kunnen vastleggen: het maakt de indruk van een amateurs-elftal, dat een bekerwedstrijd moet spelen tegen een beroeps-elftal. De amateurs hebben besloten alles te zetten op de verdediging en de initiatieven aan de anderen over te laten. Dit was de karakteristiek van de eerste periode. Maar deze periode loopt nu ten einde. De discussies zijn vrij algemeen gebleven; die van Franse zijde waren meer concreet. De Algerijnen toonden een zekere angst om de eerste beslissende stap te doen, alsof zij bevreesd waren in een val te lopen.

De Sahara is een hoofdpunt van discussie geworden. De Sahara op zichzelf is wel niet het voornaamste probleem, maar aangezien men bevreesd is om aan andere problemen te beginnen, hebben de Algerijnen zich in het complex Sahara vastgebeten; dat is een eenvoudige kwestie, waarbij ze met een rustig geweten een negatief standpunt kunnen innemen. Alle pogingen van Tunesiërs en Marokkanen om hen te bewegen van de Sahara een Maghreb-zaak te maken zijn mislukt. De Algerijnen hebben kennelijk het gevoel, dat zij via de Sahara de hegemonie in een eventuele Maghreb-federatie kunnen veroveren. En zij voelen zich beslist de meerderen van zowel de Tunesiërs als de Marokkanen.

Dezelfde gespannen houding noopte de Algerijnse delegatie ook een zeer gereserveerde houding aan te nemen tegenover de pers. Na een zeer ongelukkig begin - zij hadden een handjevol journalisten uitgenodigd, maar dit was zo ondeskundig gedaan, dat de meerderheid uit communisten bestond - hebben zij zich vrijwel afgesloten. Toen daarop de afspraak met de Fransen kwam om de grootst mogelijke discretie te bewaren, werd dit natuurlijk nog stringenter. Daar evenwel de Algerijnse delegatie toch de visie van een buitenstaander wilde kennen, nodigde BOUMENDJEL zegsman uit. Deze werd ontvangen door BOUMENDJEL, SLIMANE en MALEK, de officiële woordvoerder. SLIMANE is hun militaire expert. Informant kreeg geen gelegenheid om vragen te stellen, maar werd verzocht een exposé te maken. Dit werd nu zo gedaan, dat uit hun reacties kon worden opgemaakt wat hun stellingen waren.

Nadat vrij scherpe kritiek was uitgeoefend op de wijze, waarop zij op het eenzijdige wapenstilstandsvoorstel van de Fransen hadden geantwoord, kwam MALEK met een verdediging van hun standpunt. "We hebben altijd op het standpunt gestaan", zeide hij, "dat we met de wapenstilstand de onafhankelijkheid willen kopen, waarom zouden wij de wapens neerleggen zonder tegenprestatie. De eerste twee, drie dagen zou dat goed gaan, maar na de vierde dag zouden wij plotseling met lege handen in de Algerijnse situatie staan. Dat wil zeggen, we zouden in een val zijn gelopen."

Deze opmerking werd weerlegd door er op te wijzen, dat op het ogenblik hun voornaamste bondgenoot niet meer hun eigen leger is, doch het Franse "contingent", de dienstplichtigen, die stelling hebben genomen tegen de putsch van 22 april, en die dus nu logischerwijze moeten streven naar een beëindiging van het conflict. "Alles wat ge doet moet er op gericht zijn het contingent naar U toe

te drijven en niet van U af te drijven." Hierop greep BOUMENDJEL in met een uiteenzetting die daarop neerkwam, dat hij in grote mate deze bezwaren deelde - zijn gedachten, zeide hij, gingen ook in die richting - en hij noteerde de gedane suggestie onmiddellijk. BOUMENDJEL zette uiteen, dat zij over een wapenstilstand zouden praten in de volgende vorm: hun leger is, door oorzaken buiten hun schuld, clandestien. Ze eisen dus bij een wapenstilstand garanties van Franse zijde, die zowel de veiligheid, de verworven posities, als de coherentie van hun clandestiene leger kunnen garanderen. Door deze wijze van stellen maken zij hun positie aan de buitenwereld duidelijk; tegelijkertijd verplaatsen zij de last naar de overkant. En niettemin is dit toch ook een stap naar een werkelijke wapenstilstand.

"Het is niet uitgesloten", zeide BOUMENDJEL, "dat binnenkort initiatieven in die richting genomen zullen worden. We zullen geen genoegen nemen met iets anders dan een onafhankelijkheid die volkomen is, "sans bavures".

Op de vraag of dit een overgangstoestand uitsloot, antwoordde hij: "Nee. Maar die overgangstoestand zal korter zijn dan menige Fransman denkt. Ze is immers voor beide partijen op de duur onhoudbaar. Voor de Fransen, omdat in die overgangstoestand de laatste resten van het kolonialisme moeten worden weggebroken, hetgeen dus elke dag opnieuw een nieuwe huilpartij van de kant der ultra's ontketent. Voor ons, omdat we intussen in de knel zitten met een onvolledige soevereiniteit, hetgeen voor vele mensen van ons kader moeilijk te dragen zal zijn."

Sprekende over de garanties voor de Fransen, merkte BOUMENDJEL op, dat elke speciale garantie voor de Fransen verkeerd, en zelfs schadelijk voor de Fransen zou zijn. "Zodra we hen in een uitzonderingspositie plaatsen, scheppen we een precedent, dat zich tegen de Fransen kan ke-

ren. Als we hen op een spéciale wijze behandelen in hun voordeel, waarom zouden we dan later er niet toe verleid worden hen op speciale wijze te behandelen in hun nadeel?"

BOUMENDJEL was ook tegen de dubbele nationaliteit: óf Algerijnen, óf Fransen, en in het laatste geval met alle rechten van vreemdelingen.

Zegsman suggereerde, dat men misschien Frankrijk het voerstel kon doen van zijn kant een garantie te geven, die alleen Frankrijk bindt, en dus buiten de verantwoordelijkheid van Algerije blijft. Frankrijk zou bijvoorbeeld kunnen verklaren, dat iedere Fransman in Algerije, die de Algerijnse nationaliteit gekozen heeft, gedurende vijf jaar het recht heeft op die keus terug te komen en de Franse nationaliteit weer te verwerven. Het wordt daardoor voor die Fransen mogelijk om in Algerije op voet van gelijkheid te blijven werken, hetgeen niet alleen hun persoonlijke positie ten goede komt, maar tenslotte ook de samenwerking tussen Algerije en Frankrijk; terwijl door die belofte van Franse zijde, de spanning bij de Fransen weggenomen wordt. Dezen zouden anders het gevoel hebben, dat zij straks geen enkele bescherming meer genieten. De Algerijnse regering behoeft niet eens te weten welke Fransen in hun hart nog altijd van plan zijn op die keus terug te komen.

BOUMENDJEL vond het idee zeer interessant. "Maar", zeide hij, "dat moet dan van de Fransen uitgaan; het zou niet goed zijn, als wij het suggereerden."

Wat de kwestie van de onderhandelingstechniek betreft bleek, dat BOUMENDJEL straks zal voorstellen alleen over zelfbeschikking te spreken en de rest, d.w.z. de onderhandelingen over de onafhankelijkheid en de associatie met Frankrijk, uit te stellen totdat de nieuwe Algerijnse regering, op basis van de zelfbeschikking, is gevormd. Zegsman stelde, dat een dergelijke techniek juridisch wel verdedigbaar is, maar politiek gesproken de Fransen met lege handen

naar huis stuurt. Want het zelfbeschikkingsrecht zal stellig op een grote overwinning voor de F.L.N. uitlopen. De F.L.N. krijgt dan de onafhankelijkheid van Algerije zonder dat het aan de Fransen enige tegenprestatie heeft moeten leveren. Waarom zou JOXE dan naar Evian gekomen zijn? De conferentie van Evian heeft alleen zin, wanneer Frankrijk in ruil voor het geven van de onafhankelijkheid zekere andere zaken terugkrijgt. BOUMENDJEL gaf dit lachend toe. Kennelijk bedoelen de Algerijnen dit als een onderhandelingsmanoeuvre, waarmee zij de discussies in hun richting willen drijven.

Zegsman's algemene indruk was goed. De Algerijnen zijn naar Evian gekomen met de stellige bedoeling om te onderhandelen. Daarom zijn ze ook in zekere zin gespannen. Het is hun werkelijk ernst. Zij hebben van JOXE een gunstige indruk. Wat zij vooral waarderen is de correctheid van Franse zijde.

Eind mei 1961.